

Ернест Сетон-Томпсон ДОМІНО. ЛОБО. СНАП

Доміно

Частина перша. Золоте дитинство

1. Рідний дім

Сонце сховалося за Голдерськими горами і м'які сутінки, що так до вподоби всім тваринам, розлилися понад морем пагорбів і рівнин. Захід сонця палав, а маленькі видолинки були виповнені лагідним сяйвом, позбавленим тіней. Високо на пагорбі, неподалік від річки Шобан, зеленів сосновий лісок. Гарно й спокійно тут було в надвечір'ї. Посеред цього лісу на галявинці мешкала сім'я лисиць.

Вхід до нори був прихований на узліссі. У цей час все сімейство вийшло на повітря погратися й насолоджувалося вечірньою прохолодою.

Мати спостерігала за дитячими іграми. Вона найстараннішим чином підтримувала загальні веселощі. Пухнасті малюки гралися з безтурботністю істот, які щойно почали жити, для котрих вищою силою є мати, і вся ця сила до їхніх послуг, а отже, весь світ для них — друг. Вони

гralися й боролися з бурхливими веселощами, ганялися одне за одним, за мухами й жучками, сміливо принохувалися до товстих джмелів і шалено гасали, намагаючись упіймати кінчик материного хвоста або відібрати одне в одного якийсь старий, давно вже кинутий недоїдок.

Вони гралися заради гри й раді були будь-якому приводу, щоб вчинити нову біганину.

Цього вечора іграшкою лисенят було висохле качине крило. Десятки разів воно переходило від одного до іншого. Аж ось його нарешті вхопило найпрудкіше лисеня, з чорною смужкою поперек мордочки. Не поступаючись нікому, воно стало гасати по колу зі своєю здобиччю, поки решті не набридла марна погоня і гра. Тоді воно кинуло крило, але зразу ж учепилося в материного хвоста і смикало його доти, поки вона раптовим стрибком не вирвала свого хвоста й не перекинула на спинку маленького розбишаку.

Під час цього гармидеру на галявинці з'явився старий лис. Мати здригнулася, коли побачила його, лисенята перелякалися, але знайомий вигляд зразу ж заспокоїв усіх: це був батько.

Він ніс їжу, і тому всі жадібно повернули в його бік очі й носи. Батько поклав на землю свою здобич — щойно задушену хохулю, — й мати побігла по неї.

Мисливці розповідають, що лисиця ніколи не

приносить здобич до самої нори, якщо лисенята не вдома. А у мисливських розповідях інколи трапляється й правда.

Мати кинула хохулю дітям, і вони накинулися на неї. Вони смикали й тягали тваринку, гарчали й страшенно витріщали очі одне на одного, і кожне відчайдушно трусило головою, намагаючись урвати свій шматок здобичі.

Мати дивилася на вовтузіння лисенят з мертвою хохулею, але в той же час поглядала й на ліс навколо. Там завжди могли ховатися підступні вороги: люди з рушницями, хлопчиська й собаки, орли і сови — усі хочуть полювати на маленьких лисенят.

Вона постійно була напоготові, й у цьому їй допомагав лис. Хоча він відігравав другорядну роль у родинних справах і навіть зовсім не допускався до нори, поки лисенята були ще сліпими сисунцями, незважаючи на це добросовісно приносив їжу й стеріг нору.

Веселий бенкет малюків був у самому розпалі, аж раптом здалеку долинуло батьківське «юр-юр-юр-яап» — сигнал небезпеки, що наближалася. Якби лисенята були більшими, вони б самі зрозуміли значення цього сигналу. Та вони ще були надто маленькими, й мати поспіхом пояснила їм, що треба робити: переказавши лисенятам віддалений батьків голос низькими, загрозливими

звуками, вона загнала їх назад у нору, де в напівтемряві вони спокійно покінчили з хохулею.

Поміж ферм самої лише Нової Англії мешкає щонайменше тисяча пар лисиць. Кожна пара щороку виводить дітей, і тому цілком імовірно, що такі сцени, як щойно наведена, відбуваються перед кожною лисячою норою у кожний погідний весняний день. Отже, не менше ніж сто тисяч разів на рік такі сцени повторюються у нас під самим носом, і разом з тим все це відбувається так потаємно, такі обережні батьки маленьких звірят, що, можливо, лише одному зі ста тисяч людей пощастить спостерігати за такою сімейною сценою.

У місті Голдері одним зі ста тисяч, кому поталанило, виявився Абнер Джюкс. Це був довготелесий, білявий, веснянкуватий хлопчисько, котрий лазив по деревах по воронячі гнізда, замість того щоб пасти корів.

Він спостерігав за грою лисенят не просто, як будь-який хлопчисько, а з трепетом майбутнього природознавця. Він зразу помітив лисеня з чорною маскою на морді, ніби вдягнутого в доміно, й радісно тішився з його витівок.

Хлопцеві й на думку не спадало перешкоджати забавам малюків, але разом з тим він виявився мимовільним винуватцем несподіваної перерви в грі, а також усіх нещасть, котрі спіткали лисячу родину в майбутньому.

Абнер полював на лисиць тільки взимку. Він пишався своїм мисливським собакою, котрий обіцяв стати «найкращим псом в цілому штаті». Щоправда, це був ще не пес, а лише цуценя, але цуценя з великими лапами, тонкою талією й широкими грудьми. Голос у нього був сильний, лункий, і, якщо зважити на похмурий дикий норів, цуценя мало вирости прелютим звіром. Зазвичай Абнер зачиняв його вдома, але цього разу цуценя якось вирвалося на волю і, звісно, зразу ж кинулося шукати свого господаря. Саме його наближення й занепокоїло батька лисенят.

Лисиця-мати, переконавшись, що всі семеро її дорогих малюків є у безпеці — вдома, зараз же побігла назустріч ворогові. Вона навмисне обрала такий шлях, щоб неодмінно потрапити на очі собаці, якби та наблизилася до нори, і справді скоро почула металевий гавкіт, що змушував калатати дужче навіть загартоване серце її супутника.

Але тепер вона не думала про себе. Вона повела за собою незграбного пса, потім, опинившись на безпечній відстані від нори, дуже просто відкараскалась від нього тим, що подвоїла свої сліди, й повернулася до нори. Там усе було добре. Лише чорноморде лисеня, котре зазвичай зустрічало її біля входу, цього разу залізло в саму глибочінь нори й уткнуло свого носа в пісок.

Хвилини п'ять тому воно визирнуло було з

нори, але почуло моторошний, пронизливий собачий гавкіт, і тремтіння пробігло в нього через увесь хребет, до самого кінчика пухнастого хвоста. Малюк поспіхом заліз у самий дальній куток і лежав там, згорнувшись, ще довго після того, як усіляка небезпека минула.

Дотепер він жив у світі любові. Тепер у цей світ увірвався страх.

2. Нещастя

Поміж мисливцями великого поширення набула думка, нібито лисиця не займає птахівника, найближчого до її нори. Вона намагається не накликати на себе гнів найближчого сусіда й через це намагається ходити по здобич на більш віддалені ферми.

Можливо з цієї причини на пташиному подвір'ї Джюкса все було гаразд, а у Бентона час від часу пропадали кури. Старий Бентон взагалі не вирізнявся великою терплячістю, а коли зникло більше чверті його чудових курей, він геть оскаженів.

Наступної неділі сини Бентона — Сі й Бед, ідучи верхівкою пагорба, почули гавкіт собаки Джюкса, котра натрапила на слід лисиці. Хлопці не надто товаришували з собакою і через це не стали втручатися у її справу. Вони зупинилися й,

спостерігаючи згори за полюванням, що відбувалося в долині, бачили, як спритно лисиця обдурила собаку, коли їй набридло тікати.

Але не встигли вони зрушити з місця, як лисиця з'явилася знову, і цього разу з білою як сніг куркою в зубах. Бентон дуже пишався своїми породистими білими курами, й не було сумнівів, що саме одне з його курчат поцупила лисиця. Біла курка добре помітна здалеку, і хлопці легко вистежили крадійку до самого входу в нору.

За півгодини вони вже стояли серед білосніжного пір'я породистої курки. Хлопці спробували було пропхнути до нори довгу жердину, та вона застрягла у звивистому проході, й лисенята, хоча й страшенно налякані, лишилися неушкодженими. Старі лисиці в цей час метушилися в лісі поблизу. Перелякані, вони втекли від нори, але нора — а у ній залишилися лисенята — вабила їх до себе. Вони намагалися підійти до нори, та щоразу, коли чули людські голоси, відбігали й ховалися в кущах.

Хоча нора знаходилася на землі, що належала Джюксові, діти Бентона все ж таки вирішили прийти сюди наступного дня й викопати лисиць. Але лисиця-мати вже занепокоїлася: її дім став тепер небезпечним. Зразу ж почала вона рити нову нору й на світанку взялася за перенесення свого сімейства.

У сільських мешканців, якщо вони хочуть відібрати кращого з новонароджених кошенят, є простий і природний спосіб відбору: вони виносять кошенят у чисте поле. Кішка швидко знаходить своїх дітей і починає переносити їх назад. Те кошеня, котре вона візьме першим, і вважають найкращим. Це вірна прикмета: найпрудкіше кошеня завжди вилізе з купи нагору, перше зверне на себе увагу матері, а тому вона й несе його додому поперед усіх.

У старій норі першим зустріло лисицю те лисеня, котре було найжвавішим і найдужчим, — Доміно, і його першого перенесла вона до нового, безпечного помешкання. Потім вона взяла найбільшу з його сестер, а втретє — маленького міцного брата. Батько тим часом чатував на пагорбах поблизу.

Почало світати. Мати вирушила в дорогу з третім лисеням, аж раптом батько подав сигнал тривоги.

Хлопці Бентона прийшли із заступом і киркою, щоб розкопати лисячу нору, але за три кроки від входу вони натрапили на великий камінь. Поки вони розмірковували, що робити далі, з каменярні, що була в горах, долинув звук вибуху і план дій був готовий. Один з хлопців навідався до каменярні й скоро повернувся з динамітним патроном. Вони заклали патрон у тріщину в камені.

За хвилину страшний вибух струсонув схил пагорба. Коли вляглася хмара куряви, виявилось, що вибух засипав вхід до нори купою каміння. Лисенята, поза сумнівом, були розчавлені або задихнулися. Вибух перетворив житло на могилу й хлопці пішли геть.

Якби вони повернулися сюди вночі, то побачили б, як лисиці, батько й мати, розривали лапами землю й марно гризли уламки граніту, намагаючись потрапити до рідної нори. Наступної ночі лисиці приходили знову. Третьої ночі прийшла сама лише мати, а потім і вона облишила марні спроби.

3. Новий дім

Новий лисячий дім знаходився на відстані милі від попереднього і вже не на верхівці пагорба, а внизу, біля річки, там, де вона полишає пагорби й розтікається луками. Тут, у широкому видолинку, оточеному скелями, де густо переплелися корені осик і беріз, лисиці влаштували нове житло. Вхід до нього охороняли два великих гранітних камені. Попередня нора знаходилася на схилі пагорба, у сосновому ліску, а ця — у видолинку, порослому осикою. Сосна завжди шумить і зітхає, осика весь час тремтить і тріпоче. А повз із дзвінкою піснею перекочує свої хвилі річка.

Біля входу до нори починалися густі зарості, котрі спускалися до порослої осокою тихої річкової заводі. Цей зелений схил став місцем ігор для трьох малюків, і тут все літо можна було десятки разів спостерігати попередню сцену повернення додому мисливця-батька зі здобиччю. Уся трава була прим'ята від постійного вовтузіння лисенят і витоптана їхніми лапками.

Лисенята швидко підростали, але швидше за всіх ріс той, у котрого з кожним днем все темнішою ставала маска на мордочці.

Батьки взялися вчити їх полювати. Лисенята майже всі вже не смоктали матір і їли те ж саме, що й дорослі. І от тепер батько й мати влаштовували так, щоб дітям доводилося здобувати харчі ніби самостійно. Вони вже не приносили здобич до самої нори, а залишали її в лісі — все далі й далі, залежно від того як лисенята дужчали. Почувши поклик матері, діти кидалися в ліс, і там починалася серйозна гра, від результатів котрої залежав обід.

Треба було бачити, як вони гасали в густих кущах, як нишпорили й кружляли порослим травною схилом, розглядаючи й обнюхуючи кожну ямку!

Як радісно вони летіли вперед, перекидаючи одне одного, коли вітер підказував їм, куди бігти, і як прекрасно врешті решт вони навчилися мчати щодуху по сліду батька чи матері просто до захованої їжі!